

TED ANKARA KOLEJİ VAKFI ÖZEL LİSESİ

**ULUSLARARASI BAKALORYA
DİPLOMA PROGRAMI**

**A1 DERSİ
UZUN TEZİ**

“KİMLİK EDİNME YOLCULUĞU”

Öğrencinin Adı: Zeynep Eylül

Öğrencinin Soyadı: ÖZMEN

Rehber Öğretmen: Tülay CENİK AKFIRAT

Diploma Numarası: 001129 - 0138

Sözcük Sayısı: 4005

Araştırma Sorusu: Bireyin kendini var etme süreci Reşat Nuri Güntekin'in

“Miskinler Tekkesi” adlı yapıtında neden ve sonuçlarıyla nasıl ele alınmıştır?

İÇİNDEKİLER

1. GİRİŞ	1
2. BİREYİN KİMLİĞİNİ OLUŞTURMA SÜRECİ	
2.a. Aile Yapısı.....	2
2.b. Siyasi-Ekonomik Yapı.....	4
2.c. Arkadaşlık İlişkisi.....	6
2.d. Kişisel Yapı.....	8
3. BU SÜRECİN SONUÇLARI	
3.a. Umutsuzluk-Vazgeçmişlik.....	10
3.b. Yalnızlık.....	11
3.c. Kaçış.....	12
4. SONUÇ	14
5. KAYNAKÇA	15

ÖZ (ABSTRACT)

Uluslararası Bakalorya Programı A1 Dersi kapsamında tez olarak hazırlanan bu çalışmada Reşat Nuri Güntekin'in *Miskinler Tekkesi* adlı yapıtı incelenmiştir. Tezin araştırma konusu, bireyin kendini var etme sürecinin neden ve sonuçlarıyla yapıtta işlenme biçimidir.

Bu konunun seçilmesinin nedeni, yapıtta bireyin yaşamını oluşturan değişkenlerin çok yönlü irdelenmesinin yanı sıra sonuçlarının da okurda bir farkındalık yaratmak amacıyla verilmesidir. Yapıtta, insanın çocukluktan itibaren davranışlarını ve düşüncelerini şekillendiren; birey olarak hayatta geldiği noktanın temelini kuran etkenler ve bunların sonucu olarak nasıl bir birey meydana getirdiği incelenmiştir. Kişinin hayatını şekillendiren bu değişkenler, birey olma sürecinde onun karakterini etkileyerek, düşüncelerinin ve eylemlerinin nedeni olarak toplumdaki yerini belirlemiştir.

Yapıtta, bu nedenler; aile yapısı, toplumun siyasi-ekonomik yapısı, arkadaşlık ilişkisi ve kişisel yapı olarak belirlenmiştir. Birey bu nedenlere bağlı yaşadığı olumsuzlukların sonucu olarak umutsuzluk – vaz geçmişlik, yalnızlık ve kaçış yaşamıştır. Çalışmada incelenen değişkenlerin bireyin var oluş yani kimlik oluşturma sürecini doğrudan etkilediği, olumsuz koşullarla karşılaşan bireyin kaçışı seçtiği ve yalnızlığa mahkûm olduğu sonucuna varılmıştır.

Sözcük Sayısı: 154

Konu: Reşat Nuri Güntekin'in "Misikinler Tekkesi" adlı yapıtında bireyin kendini var etme süreci.

Araştırma Sorusu: Bireyin kendini var etme süreci Reşat Nuri Güntekin'in "Misikinler Tekkesi" adlı yapıtında neden ve sonuçlarıyla nasıl ele alınmıştır?

1. GİRİŞ

"İnsan, insan olarak doğmaz, oluşturulur." Erasmus'un bu sözüyle anlatmak istediği gibi birey karakteriyle, tamamlanmış şekilde dünyaya gelmez; yaşadıkları, gördükleri, hissettikleriyle karakteri şekillenir ve insan olur. Her insan dünyaya geldiğinde tecrübe bakımından eşit olsa da zaman içinde yaşadıklarıyla hayata dönük bir bakış açısı kazanır. İnsanın diğerlerinden başkalaşarak bir birey olmasında onu etkileyen nedenler onun nasıl bir birey olarak var olacağına yön verir.

Birey olmak insanın kendine özgü nitelikler edinerek yaşadığı toplumda bir farklılık yaratmasını ancak bunu yaparken toplumdaki soyutlaşmamasını ve bu süreçte hatalarının, sorumluluklarının ve kapasitesinin farkında olmasını yani kendini bilmesini gerektirir. Bireyin var oluş sürecinde toplumdaki, hayattaki yerini bulması hem kendisine hem de çevresindeki birçok değişkene bağlıdır.

Yaşamı boyunca aynı koşullar iki insan için sağlanamaz, bu yüzden her birey diğerinden farklıdır. İyi ya da kötü bir birey olmak göreceli olsa da insanın nasıl bir birey olacağı salt tesadüflere bağlı değildir. İnsanın kendinin farkına vararak, karakterinin oluşmasıyla kendini var etme süreci neden-sonuç ilişkileriyle açıklanabilir. Reşat Nuri Güntekin'in *Misikinler Tekkesi* adlı yapıtında bireyin kendini var etme süreci aile yapısı, toplumun siyasi-ekonomik yapısı, arkadaşlık ilişkisi ve kişisel yapı nedenleriyle; umutsuzluk - vazgeçmişlik, yalnızlık ve kaçış sonuçlarıyla ele alınmıştır.

Yapıtta odak figürün çocukluğundan itibaren yaşamı anlatılmıştır. Padişah'ın yakını bir dedenin torunu olan odak figür aile yapısına, dönemin siyasi-ekonomik yapısına, kurduğu arkadaşlıklara ve kişisel yapısına bağlı olarak dilenci olmuştur. Odak figür, ekonomik olarak güçlü bir aileye sahip olsa da bu çalışmada ele alınacak diğer değişkenler onun dilenci olmasını engelleyememiştir.

2. BİREYİN KİMLİĞİNİ OLUŞTURMA SÜRECİ

2.a. Aile Yapısı

Odak figürün dedeleri padişaha çok yakın önemli insanlardır. Odak figür, padişaha çok yakın Kocabaş Kazasker Şemsettin Molla'nın soyundan gelmektedir. *“Evet, bu padişahlarla bir sofrada yemek yemiş, dağlara, deryalara hükmetmiş adamlardan ben nasıl çıktım?”* (Güntekin, 9). Bir dilenci olan odak figür bunun farkında olarak kendinden utanmaktadır; oysa Kocabaş Kazasker Şemsettin Molla da padişahın yanındaki yerini bir çeşit dilencilikle sağlamıştır. *“Gene o büyük adam, Sultan Mahmut'un önünde kalan ekmek kırıntılarını yüzüne, gözüne sürerek toplar, sırf bu iş için yaptırılmış bir sedef kutuya koyarak dualar, senalara el üstünde konağa getirtilmiş.”* (Güntekin, 10). Dilencilik sadece sokaklarda gezip para dilenmek değildir, kendinden iyi durumda olan bir kimseden sevgi, saygı, para ya da güç dilenmek de sadaka almak olarak tanımlanmıştır. Odak figürün dedesi de padişahın yemek kırıntılarını kutsalmiş gibi toplayarak adeta padişahın dilencisi olmuştur. Padişahın kırıntılarına bile bu kadar fazla önem verdiğini göstererek padişahın makam, mevki, güç dolayısıyla para dilenmek olarak değerlendirilen bu hareket, odak figürün dedesinin toplumda ne kadar değerli bir yere sahip olursa olsun, bir dilenciden farkı olmadığını kanıtlar. *“Demek ki sadaka benim mayamdadır; Kocabaşlar ailesinin hamuru onunla yoğurulmuştur ve şanlı dedelerindeki Tanrı vergisinin ilerleye ilerleye bende tüm kemal mertebesini bulmuş olmasına şaşmamak lazımdır.”* (Güntekin, 10). Odak figürün dedesinde olan bu huy kendisinde de olduğu için, hatta yaşam şartlarıyla tam anlamıyla bir dilenci olduğu için odak figür, kendisinin bu durumunu soya çekime bağlamıştır. Dedesinin de dilenci olduğunu bilmek ekonomik olarak zorluk çeken odak figürü bu mesleği yapma fikrine yaklaştırmıştır. Toplumda çok önemli ve saygıdeğer bir yere sahip olan dedesi bile bu konuma dilencilik yaparak geldiği ve hatta konumunu dilencilik yaparak koruduğu için odak figür, ne kadar önemli bir aileden gelse de dilencilik yapmanın kendisine çok uzak olmadığını düşünmektedir. Dilencilik, sokakta yaşayan yoksul ve kimsesiz insanların aşağılayıcı bir sıfatı olarak görülse de ailesinden birinin de dilenci olması odak figürün gözünde bu tabuyu yıkmıştır.

Dilenciliğin aileden gelen bir özellik olmasının diğer örneği de odak figürün dayısıdır. “Çünkü, Abdülhamit’in mabeyincilerinden¹ olan büyük dayımın da ara sıra ondan para istemesine göre değirmen onun başında dönüyordu” (Güntekin, 17). Dayısı da aynı dedesi gibi saraya yakındır ve saygıdeğer bir mesleği vardır. Odak figüre göre, dayısının iyi ekonomik koşullara sahip olmasına rağmen hala annesinden para istemesi onun da dilenmeye yatkın olduğunu gösterir. Ailesinde bir çeşit dilenciliğin olduğunu gören odak figür, bunun genetik bir özellik olduğu düşüncesiyle dilenci olmanın alt yapısını oluşturur.

Aile, insanın doğduğu andan itibaren onu etkileyen çok önemli bir yapıdır. Genetik mirasın yanında insanın birey olma sürecinde, yani büyüyüp bilinç kazanması sırasında etrafında olup bitenler onu etkiler. Zamanının çoğunu evde geçirmek ve koşulsuz sevgi beslediği insanlarla yani aileyle yaşamak onlardan etkilenmeyi, onları örnek almayı kaçınılmaz kılar. Çünkü aile fertlerinin davranışları, insanın şahit olduğu ilk örneklerdir. Bunlar ister istemez bireyin bilinçaltına yerleşir ve kendini var etme sürecinde etkin rol oynar. Birey toplumda kendini oluştururken ailede gördüklerinden faydalanır. Odak figür de hem genetik olarak dedesinden dilenciliğin kaldığını bilmektedir, hem de dayısının annesinden para dilenmesini gördüğü için aile gerçeğinin dışına çıkmamıştır ve sokaklarda dilenen gerçek bir dilenci olmuştur.

Yapıtta ele alınan bir diğer aile yapısı ise annesi tarafından terkedilen İsmail’i odak figürün evlat edinmesiyle oluşur. İsmail, odak figür ve Mesule Bacı’nın İzmir’de yaşadığı evde kalmaya başlar. Bu aile aracılığıyla yazar, ailede genetiğin önemini vurgular ve odak figürün aksine farklı genlere sahip olan İsmail, aile genetik mirasından etkilenmeyerek başarılı bir mimar olur. “İsmail, sen artık büyüdün: ... Sen, bana baba maba dersin amma, bilirsin ki ben senin ne babanım, ne hiçbir şeyinim... Senin baban belli başlı bir adamdı.” (Güntekin, 97). Odak figürün evlatlığı olan ve ona baba diye hitap eden İsmail, aslında gerçek babasının bir dilenci olmadığını farkındadır. Odak figür, baba dediği kişinin dilenci olmasından dolayı utanç duyan İsmail’i gerçek babasının kendisi olmadığına

¹ Mabeyinci: Padişahın özel kalem müdürü, saray protokolünü gözetir, yazı işlerini götürür.

hatta gerçek babasının belli başlı biri olduğuna inandırarak bu utançtan kurtarmak ister. *“Onun artık benden utanmasına sebep kalmıyor.”* (Güntekin, 97).

Bir dilenci ile aynı evde büyüyen İsmail, Mesule Bacı'nın yönlendirmesiyle farklı biri olmuştur. Odak figürün yanına gelmeden önce varlıklı bir ailenin çocuğuna bakan Mesule Bacı, İsmail'i de aynı şekilde yetiştirmiştir. *“Mesule bacının kötü terbiyesi, yumurcağa izzet-i nefis denen hastalığın tohumunu atmıştı.”* (Güntekin, 79). Bu koşullarda yetiştirilen İsmail de bir dilencinin oğlu olmayı kendine yedirememiş, ailesinden utanmış ve aile gerçeğinin dışına çıkmak istemiştir. Bu istekle eğitim hayatında başarılı olan İsmail, ünlü ve başarılı bir mimar olarak odak figürün aksine aile gerçeğinin dışına çıkmıştır.

2.b. Siyasi - Ekonomik Yapı

Bireyin kendini fark etmesinde ve geliştirmesinde çevresindeki insanlar, kurumlar ve her türlü şeyi etkileyen siyasi-ekonomik yapı etkili olur. II. Abdülhamit zamanında yaşayan odak figür, kendini var etme sürecinde ülkenin siyasi ve ekonomik yapısından etkilenmiştir. *“Benim yetiştiğim ikinci Abdülhamit zamanlarında bile ara sıra saraydan (adına resmen, sadaka-i şahane denen) elli altınlık, yüz altınlık ihsanlardan gelir ve Karacaahmet'in meşhur Miskinler Tekkesi'nde olduğu gibi bütün aile, büyük sofrada toplanarak, 'amin amin' çağırırdı.”* (Güntekin, 10). Osmanlı döneminde yaşayan odak figür, padişahın halka verdiği gelenekselleşen sadakaları görmüştür. Osmanlı halkı, aynı zamanda halifelik unvanına sahip olan, tek güç sahibi padişahı çok yüce ve kutsal görmüştür. Padişah bu gücünü halka göstermek ve halkla arasında hem manevi hem de ekonomik farkı somutlamak için halka sadaka verir hale gelmiştir. Sadakanın bir gelenek hatta âdet haline geldiği böyle bir dönemde yaşayan odak figür için dilenmek bir sorun olarak algılanmamıştır.

Konakları yandıktan sonra eski bir konağa taşınan odak figürün ailesi, ekonomik olarak zor bir döneme girmiştir. *“Zavallı hanımefendinin bütün kârı rehinler satılığa çıkarıldıkça eline kalan bir miktar paralardan ibaret olsa gerekti. Hâsılı, gidiş iyi bir gidiş değildi.”* (Güntekin, 18). Odak figürün ailesinin ekonomik çöküşüyle ailenin eski zengin günleri son bulmuştur. Üstelik II. Abdülhamit

döneminde yapılan Meşrutiyet İnkılabı, ülkede birçok yenilik yapılmasını sağlarken, odak figürün ailesi de dâhil olmak üzere, birçok insanın da sürgüne gönderilmesine yol açmıştır.

“Ben yaşta olanlar Meşrutiyet İnkılabının nasıl bir hengâme olduğunu iyi hatırlarlar... Dayım, dedikleri gibi kafası ezilecek bir hafta mıydı?... Büyükannemden ödünç para almadan ay sonunu getiremeyen dayım, büyük paşalarla beraber, sürgüne gönderilince konak dağıldı, dadılar Çerkeş’e gittiler; Arapların ne olduklarını bilmiyorum.” (Güntekin, 31)

Meşrutiyet sonucu dayısının sürgüne gönderilmesi, konağın dağılması odak figürün ailesinin yoksul düşmesine ve ona yaşamını sürdüreceği bir miras bırakmamasına neden olmuştur. Odak figürün ailesinin siyasi nedenlerle yoksullaşması, ekonomik olarak çökmesi onu kendi parasını kendi kazanmak zorunda bırakmıştır. Sonrasında dönemin siyasi yapısına bağlı olarak, yapılan tasfiyeler odak figürü de etkilemiştir. *“Evkafta “ her şey ağır yürür, derler. Benim oradan yürütülmem de öyle oldu... . Fakat inkılabtan birkaç ay sonra yapılan tasfiyede” ilk sokağa atılanlardan biri ben oluyordum.”*(Güntekin, 32). Siyasi düzenlemelerin gerçekleştiği dönemde evkaftan atılan odak figür, çaresiz kalmıştır. Artık bir işi olmadığı için arkadaşı Talat’ın önerisi ile Darülfunun’a girmiştir; ancak burada da siyasi nedenlerle rahat edememiştir.

“İlk Meşrutiyet kışında her yer gibi Zeynep Hanım konağında da bir politika kazanı kayınıyordu. Bunun derecesini anlamak için o senenin 31 Mart’ından sonra asılan meşhur Derviş Vahdettin, Kor Lütfi Bey ve adını hatırlayamadığım daha başka bir hocanın benim sınıf arkadaşlarım olduklarını söylemem kâfidir.” (Güntekin, 35).

Eğitim kurumlarında bile siyasetin egemen olduğu, insanların siyasi görüşlerine göre yargılandığı o dönemde odak figür arada kalmıştır. *“Ortada ittihatçılar ve Ahrar diye iki fırka vardı benim kismetime kara koyun, yani Ahrar düştü ve bir daha çıkmamak üzere yerin dibine battım.”* (Güntekin, 36). Siyasi bir görüşü olmamasına rağmen koşullar gereği bir cemiyete dâhil olmak zorunda kalan odak figür, bu cemiyetin üyelerinin darağacına ve hapse gönderilmesiyle, Sinop’a sürgüne gönderilmiştir. Sürgünde okuma yazma bildiği için akıl danışılan biri olmuştur ve geçimini böyle sağlamıştır. Ancak özgürlüğüne kavuşunca İstanbul’a dönen odak figür İstanbul’da Mektep’te işe girerek dilencilığe ilk adımını atmıştır. *“Beni bazı dükkânlar ve ticarethanelerden iade toplamaya gönderiyorlardı. İlk ciddi dilencilik talimimi ben bu dolaşmalar esnasında yapmışımdır.”* (Güntekin, 44). Mektepte dilencilığe alışmışken askere çağrılan odak figür, yolda hastalandığı için geride kalmıştır. Parmakları kırılan odak figür yürüyerek İstanbul’a dönmeye çalışırken ülkede bozgun çıkan bozgunla kendini İzmir’de

bulmuştur. Hasta, kimsesiz ve parasız kalan odak figür, gerçek anlamıyla dilencilige burada başlamıştır.

2.c. Arkadaşlık İlişkisi

Toplumsal bir varlık olan bireyin var olma sürecini bütünleyen bir diğer etken ise arkadaşlarıdır. Odak figürün evkafta tanıştığı Sakallı Talat adlı arkadaşı onu olumlu yönde etkilemeye çalışsa da temel belirleyen olan aile yapısı, ekonomik gerçeklik ve kişisel özelliklerinin etkisinden çıkaramamıştır. Yoksul olduğu halde çok çalışıp iyi bir eğitim alan Talat, odak figüre örnek olamamıştır. *“Talat, Eyüp Peygamber kadar fukara bir adamdı. Çok çocuklu bir küçük gümrük kâtibinin oğluymuş. Son derece çalışkanmış. İptidaiyi, rüştiyeyi, idadiyi ateş alır gibi geçerek çocuk denecek yaşta Mülkiye'nin kapısına dayanmış.”* (Güntekin, 32). Yapıtta iyi bir insan olarak betimlenen Talat, odak figürün Darülfunun'da iyi bir eğitim almasına; kısa süreliğine olsa da onun çalışarak kazancını sağlamasına yardımcı olmuş; ama sonunda bir dilenci olmasını engelleyememiştir. Odak figür arkadaşının etkisinde kalarak eğitim almıştır ve kendini geliştirmek için adım atmıştır. Ancak siyasi yapı yüzünden sürgüne gönderilerek bu gelişimine devam edememiştir. *“Talat, bir kere daha elimi tutmak istedi; Bizim mektepte sana da bir iş buldum, dedi, yazı hocalığı ve kâtiplik yapacaksın.”* (Güntekin, 38). İşsiz, yoksul ve kimsesiz kalan odak figüre yardım eden Talat, odak figürün dilencilige başlamasını sadece geciktirmiştir. Talat, kendi okulunda odak figüre iş bulsa da okulda ona verilen iade toplama işi onu dilencilige bir adım daha yaklaşmıştır.

Birey olma süreci kendinin, konumunun farkında olmayı gerektirir. Odak figür bu farkındalığı, kendini arkadaşı Talat'la karşılaştırarak edinmiştir. *“Talat hayatta tek arkadaşımды; fakat benim gibi bir adamla devlet memuru arasında arkadaşlık tasavvur edebilir miydi?”* (Güntekin, 104). Talat'ın devlet memuru olması odak figürünse dilencilik yapması, ona görüşmelerinin doğru olmayacağını düşündürmüş, hatta bu yüzden ona yardım etmekten başka bir şey yapmayan Talat'la görüşmekten kaçınmıştır.

Talat, devlet memuru olmasına rağmen kazandığı para yetmediği için ekonomik sıkıntı içerisindeydi. *“Ben İsmail'in mektebe yazdırılmasında olduğu gibi az çok yaldıza muhtaç işlerde onun devlet*

memuru nüfuzundan istifade ediyordum. O da pek sıkıştığı zamanlar utana sıkıla bizden borç para bile alıyordu.” (Güntekin, 108). Bu nedenle bir süre sonra Talat ve odak figürün arkadaşlığı çıkar ilişkisine dönüşmüştür. Odak figür, Talat’ın devlet memuru olması yüzünden görüşmemeleri gerektiği düşüncesinden onun maddi sıkıntısını görerek vazgeçmiştir. Talat’a yardım eden odak figür böylelikle onunla eşit konuma geldiğini düşünmüştür. Birinin nüfuzu, diğerinin parası aradaki sınıf farkını ortadan kaldırmıştır. Odak figürü çalışmaya iten Talat, içine düştüğü yoksullukla, istemeden de olsa, tam tersi bir etki yaratarak odak figürün dilenciliği seçerek doğru yolu çizdiğine emin olmasına neden olmuştur. *“Benim evimde gördüğü şeyler Talat’ın ömründe hayal edemeyeceği bir saltanattır.”* (Güntekin, 155). Böylece odak figür, yaptığı işten emin olarak yaşamını sürdüren bir birey olarak hayatını şekillendirmiştir. *“Fakat gene kendi kendime gülümseyerek düşünüyorum ki, onun oldukça ileri bir devlet memuru olarak ara sıra benim fakir evime getirdiği şerefe göre nedir bu para!”* (Güntekin, 158). Odak figür, Talat’a borç verdiği için kendini ondan üstün bile görmeye başlamıştır. Devlet memurunun bu halini gören odak figürün, nüfuza verdiği değer bitmiştir. Böylelikle yazar, eleştirel bir bakışla konu edilen toplum düzeninde paranın tek değer nesnesi olduğunu okura göstermiştir.

Talat’ın maddi sıkıntısı ve odak figürün dilenciliği iş birliği ile son bulmuştur. *“Benim bir yere konmuş birkaç paramdan ziyade Talat’ın becerikliliği sayesinde şimdi bir küçük dükkânımız vardır.”* (Güntekin, 203). Talat ve odak figür bir olarak dükkân açınca ikisinin de sıkıntıları bitmiştir. Talat sonunda odak figüre de, kendisi gibi çalışarak, dilenmeden geçim yapmanın yolunu açmıştır. Odak figürün kendini var etme sürecinde onu dilenmekten uzaklaştıran, eğitime ve çalışmaya yaklaştıran Talat’ın durumunun kötüye gidişiyle odak figür çalışmaya inancını kaybetse de yine de bir dükkân açarak Talat’tan etkilendiğini göstermiştir. Yapıtta, arkadaşlık ilişkilerinin insan yaşamındaki yeri sorgulanmıştır.

2.d. Kişisel Yapı

Kişisel özellikler benzer koşullara sahip farklı kimliklerin oluşmasında en temel etkidir. Odak figür kendi kişisel yapısının farkındadır. Ona dilencilik seçimini yaptıran kişilik özellikleri ve kendine dair takıntıları vardır. Odak figürün dış görünüşü hakkındaki takıntısı ve kendinden emin olamayışı onu her zaman kenarda kalmaya, kendi hayatında bile figüran olmaya itmiştir. *“Vücutuma göre çok kocaman olan başımı mutfağın sarmaşıklıklarla kaplı...”* (Güntekin, 5). Kendini beğenmeyen, kendine güvenmeyen odak figür, başkaları tarafından da beğenilmediğini düşünür. Odak figür bu nedenle toplum içinde öne çıkamamış, söylenenleri kabul etmiş ve kendine ait bir düşünce sistemi oluşturamamıştır. *“Bütün yaptığım gevşek yaradılışım icabı olarak etrafımdakilerin her söylediğine kafa sallamaktan ibaretti.”* (Güntekin, 36). Siyasi görüşü olmadığı için sadece çevresindekilerin görüşlerine uyan, kendi düşüncesi olmayan odak figür fiziksel takıntılarını aşamamıştır. *“Bu gizliliğin ikinci bir faydası da, başımın ayıbını saklamasıydı. Ne zaman bir yabancı ile karşılaşırsam ilk önce başıma dikkat ettiğini, vaziyete göre ona acınacak yahut gülünecek bir şey gibi baktığını görürdüm. Bu hal, çocukken beni rahatsız etmişti.”* (Güntekin, 19). Çocukken farkına vardığı bu kusurunu gizlenmesi gereken bir şey olarak gören odak figür, diğer insanlardan farklı olan bu özelliği yüzünden başarılı bir birey olacağına inanmamış, kendini hep geri planda tutmuş ve aşağılamıştır. *“Ben mezattan bir şey alacağım zaman yüksek sesle pay sürmeye cesaret edemem; daha doğrusu, benim sınıfımdan olmayan insanların bazı yaptıklarını yapmaya kendimde hak görmem”* (Güntekin, 154). Kendisinin başarılı insanlara erişemeyeceğini kabullenmiştir. Birey olma sürecinde kusurlu olduğunu düşünerek, büyük hayaller kurmamıştır. Bu nedenle hayatta çok iyi yerlerde bulunmayı amaçlamamıştır, kendini hep kenarda saklanır halde bulmuştur. Küçükken başını saklayan odak figür, bir yetişkin olduğuna yapmayı seçtiği dilencilikle, yani kenar diplerinde göze batmadan insanlardan para bekleyen biri olmuştur.

Fiziksel yapısının yanı sıra karakteri de odak figürün kendini var etme sürecinde etkilidir. Kişisel yapısının farkında olan odak figür, bu yapısını intikam alma ve gurur duygularından yoksunluğuna, tembelliğine bağlamıştır. *“Evet, intikam duygusunun yokluğu bir insan için belki iyi alamet değildir. Fakat ben, hayatımın hiçbir çağında böyle bir heyecanın, beni yoklamadığını itiraftan*

çekinmeyeceğim.” (Güntekin, 6). İntikam duygusunun olmayışının onu hırslardan uzak tuttuğuna inanan odak figür, böylelikle hayatta bir amacı olmayan birine dönüştüğünü belirtir. Odak figür bu duygunun yoksunluğundan başına ne gelirse gelsin daha iyi bir yerde olmak için çaba sarf etmek yerine, bulunduğu konumda kalmayı tercih etmiştir. Hayat onu nereye savurursa oraya giden, değişiklik yapmadan, çaba göstermeden dilenmeyi seçen gururdan yoksun biri olmayı seçmiştir. *“Nafile gurur; bazılarında kabre kadar devam eden, ya bir kuru hasır üstünde yahut da bir darağacında gözlerini yummadan biçarenin yakasını bırakmayan hastalık, bereket ki bu bende, dediğin gibi, ara sıra derimi yoklayıp geçen zararsız nöbetlerden ibaret kalmıştır.”* (Güntekin, 70). Bu yüzden daha iyi yerlere gelmek için çabalamayı gerekli görmemiş, kendisini hor görenlere karşı intikam beslememiş ve çalışma hırsına sahip olamamıştır.

Yapıtta odak figürün gurur, intikam ve hırstan yoksun olmasının temel nedeni olarak tembellik verilmiş, bu duyguların birbiriyle bağlantısı vurgulanmıştır. *“Fakat bunun için yerimden kalkmak, koşmak, toz toprak içinde yuvarlanmak gibi bir sürü lüzumsuz hareket yapmak lazımdı.”* (Güntekin, 5). Çocukluğunda ona sataşan çocukları dövmek, hırpalamak yerine yalvarmayı tercih eden odak figür, tembel bir yapıya sahiptir. Küçükken bile istediği şeyi yalvararak elde etmeyi seçmiştir. *“Yalvarmasını, amma usul ve adabına göre yalvarmasını bilen insan için açılmayacak kapı, erişmeyecek mertebe yoktur.”* (Güntekin, 6). Odak figür istediklerine ulaşmak için çalışmayı değil, yalvarmayı araç edinmiştir. Kendini var etme sürecinde, yalvararak hayatını yönlendirmiştir. *“Lapacı mizacına çok uyan; kolay, rakipsiz ve kavgasız bir oyun icat etmişim: Dilencilik oyunu.”* (Güntekin, 7). Küçüklüğünden itibaren her şeyin kolayına kaçmayı, mücadele etmemeyi, çaba sarf etmemeyi kendine uygun gören odak figür, mesleğini de yine bu felsefeye uygun olarak belirlemiştir. *“Ağır hareket ettiğim ve bir şey yapmadığım için verilen ücret kendimi harab edercesine acele ederek yaptığım için ücretini kat kat geçiyordu.”* (Güntekin, 71). Bir yerde çalışarak üç gün geçirdikten sonra pes edip dilencilığe döndüğünde kurduğu bu cümle dilencilığın tam ona göre olduğunu göstermektedir. Fiziksel, zihinsel güç kullanmak yerine insanlardan para dilenmek odak figürün kişisel yapısına daha uygundur. Kendinin farkında olarak bir dilenci olarak hayatını kurmuştur.

3. BU SÜRECİN SONUÇLARI

Odak figür kendini var etme sürecinde yukarıda verilen pek çok değişkene bağlı olarak sonuçta bir kimlik oluşturmuştur. Her ne kadar bu kimliğe nasıl ulaştığı temellendirilmiş olsa da odak figürün ulaştığı noktada bu kimlikten memnun olduğunu söylemek mümkün değildir. Odak figürün çoğu zaman kendini umutsuzluğun, vazgeçmişliğin, yalnızlığın ve kaçışın eşiğinde bulduğu görülür.

3.a. Umutsuzluk-Vazgeçmişlik

Odak figürün umutsuzluğa düşmesi ve vazgeçmişlik hissiyle hayatını sürdürmesi hayatta başına gelen şeyler, kendini var etme sürecindeki etmenlerden kaynaklıdır. Talat ile olan arkadaşlık ilişkisi onu eğitimi olmaya, çalışarak para kazanmaya yöneltse de hayatta esas olanın arkadaşlık ilişkisi olmadığı vurgulanmıştır. Aile yapısı yüzünden dilencilığe yatkın olduğunu düşünen odak figür, aile gerçeğini değiştirme noktasında umutsuz bir birey olmuştur.

Talat'ın yönlendirmesiyle Darülfunun'a giren odak figür, ülkenin siyasi yapısı yüzünden, hiçbir suçu olmadığı halde sürgüne gönderilmiştir. Eğitim almayı amaçlayıp bu yolda bir adım atan odak figür, bunu kendinden bağımsız bir nedenden dolayı başaramayınca umutsuzluğu kapılmıştır. *"Bunları anlatabilmek için çok okumuş olmak lazım İsmail. Bilirsin ki ben cahilim."* (Güntekin,176). Bu durum özellikle üvey oğlu İsmail'le olan ilişkisinde belirginleşir. İsmail, odak figürden mesnevi okumasını istediğinde bunu beceremeyen odak figür, Darülfunun'u bitiremediği için bu noktaya geldiğini düşünür. Bireyin kendini geliştirmesi için eğitimi olması gerektiğini düşünen odak figür, iyi bir eğitime sahip olamadığı için hayattan umudunu kesmiştir. İsmail'in gözünde küçük düşen odak figürün kendini ona beğendirmek gibi bir umudu kalmamıştır. İsmail'in okulda başarılı olmasını, ileride de başarılı olacağını bir işareti olarak görmesi, odak figürün, eğitim olmazsa hayatta önemli yerlere gilemeyeceği düşüncesini desteklemektedir. Bu yüzden odak figürün kendine dair umutları yoktur. Sürgünden dönünce yine Talat sayesinde bir mektepte çalışmaya başlayan odak figür, askerliğe çağrılınca bu düzenini bozmak zorunda kalmıştır. Odak figürün en büyük meziyeti kusursuz el yazısıdır. Askerlik için çağrıldığında yolda parmakları kırılan odak figür bu meziyetini de kaybedince el yazısı sayesinde bir meslek edinme umudu da ortadan kalkmıştır. *"Üstelik tek geçim*

vasıtam olan parmaklarım da o zamandan sonra işlemez olmuştur.” (Güntekin, 46). Kendini geliştirip, çalışarak para kazanamayan odak figür yoksulluğa mahkûm olmuş tüm umudunu yitirmiş ve vaz geçmişiğe teslim olmuştur. *“Ne yapalım, bizim alın yazımız da buymuş.”* Dedikten sonra *halledilmeyecek mesele yoktur.*” (Güntekin, 72). Hayattan bir beklentisi olmadığı için yaptığı mesleği benimsemiş, pişmanlık ya da utanç duymamış; var olan durumu kabullenerek yaşamını sürdürmüştür.

“Hâlbuki büyük göçte insanın hiçbir şeye, ne muhabbete, ne hatta meşhur son yudum suya ihtiyacı olmadığını ben bozgunda ve İzmir hastanelerinden birkaç kereler yaptığım hazırlık tecrübeleriyle bilirim. Ben birkaç defa tekrar ettiğim bu seferlerin birinden pekâlâ geri dönmeyebilirdim de. Demek istiyorum ki, o büyük göç pek öyle zihinde büyütülecek kadar korkunç bir şey değildir.” (Güntekin, 86).

Odak figür, ölüm hakkındaki bu düşünceleriyle, ölümü küçümseyerek ondan korkmadığını göstermiştir. Yaptığı her şeyi vaz geçmişlikle yapan odak figür öylesine yaşayarak ölümü beklemektedir. Hiçbir amacı, umudu bulunmadığı için öldüğünde kaybedecek bir şeyi olmadığını hayattan kolayca vaz geçebileceğini düşünmektedir.

3.b.Yalnızlık

Kendini var etme sürecinde, vardığı noktadan memnun olmayan birey hayattan beklentisinden vazgeçince kendini yalnızlık içinde bulur. Odak figür bu süreçte, onu etkileyen nedenlerden dolayı yalnız kalmaya alışmış ve çevresindekileri istememeye başlamıştır.

Odak figür, yalnızlıkla dilenci olmasında etken olan ailesinde tanışmıştır. Küçükken kalabalık bir ailede yetişen odak figür, ekonomik durumlarının kötü gitmesiyle yakınlarını kaybetmiş ve kimsesiz kalmıştır. *“Bu kadar akraba, bu kadar tanıdık... fakat cenazesinde Gülfidan kalfa ile yalnız kalıyordu.”* (Güntekin, 32) Büyükannesinin ölümünden sonra kimsesi kalmayan odak figür, birçok tanıdığı olan büyükannesinin bile cenazesine kimsenin gelmemesine şahit olunca insanın sonunda yalnız öleceğini, iyi bir yaşama sahipken yanında olanların imkânlarını kaybedince insanı yalnızlıkla baş başa bıraktığını görmüştür. Büyükannesinin bu yalnızlığını görünce odak figür, kendini hiçbir zaman kimsenin yakını olarak görmek istememiştir. Bu yüzden arkadaşı Talat’la sıkı bir bağ kurmamış, İsmail’den kurtulmaya çalışmıştır. İnsanlarla bağlar kurmaktan kaçmış, sonunda kendini yalnız bulmuştur. *“Benim gibi zayıf insanlar için aile bağlarının ve muhabbetin her şekli azaptır.*

Kimsenin beni tanımayacağı ve hor görmek için sebep aramayacağı bir yerde izimi kaybetmek ve yapayalnız büyük göçe hazırlamak! Dünyada gerçek saadet budur.” (Güntekin, 86). Mesleğinden, dış görünüşünden dolayı kendine güveni olmayan ve iyi bir yerlere gelme isteği olmayan odak figür, birey olarak bulunduğu kötü durum yüzünden kimseyle iletişime geçmeyi istememiştir. Fark edilmeden, yapayalnız yaşamını sürdürmek isteyen odak figür İsmail’i yatılı okula vererek; Mesule Bacı’yı bile kaybetmeyi göze alarak yalnızlıktan korkmadığını hatta yalnızlığın kendi seçimi olduğunu göstermek istemiştir. *“İsmail’i başımdan atmak istiyordum. Bu yılan gözlü oğlan beni, adamakıllı rahatsız etmeye başlamıştı. Onu paralı, parasız bir yatılı mektebine kapayacak ve bir daha adını anmayacaktım, hatta Mesule bacı yapışmaya kalkarsa onu da def etmeyi göze almıştım.”* (Güntekin, 86). Etrafındakilerden kurtulmayı isteyen, yalnız kalmayı göze alan odak figür amacına ulaşmıştır, kimseye hayatında vazgeçilmez bir yer vermemiştir.

Hayatta aile gibi arkadaşlar da bireyi yalnızlıktan uzaklaştırır. Odak figür ailesini kaybetse de Talat ile arkadaş olmuştur ancak bu arkadaşlık onu yalnızlıktan uzaklaştıramamıştır. Odak figür dilencilik yaptığı için, tek arkadaşı olan Talat’ı da kendine yakın görememiştir. Aralarında sınıf farkı olduğu için arkadaşlıklarının süremeyeceğini, gerçek bir arkadaşlık olmayacağını düşünerek, arkadaşlığıyla da yalnızlıktan kaçamamıştır.

3.c. Kaçış

Yaşadığı hayattan mutsuz olan birey, etrafındakilerden kaçmak ister. Odak figür hayatta vardığı noktadan, dilencilik yapmaktan mutsuz olduğu için, onun yanında olmak isteyen insanlardan kaçmıştır.

Odak figürün hayatında yer eden insanlar Mesule Bacı, İsmail ve Talat’tır. Aslında kabul etmek istemese de mesleğinden duyduğu utançtan ve bulunduğu konumdan duyduğu rahatsızlıktan dolayı bu insanlardan uzak durur. İsmail’in odak figürün mesleğinden duyduğu utanç, onu İsmail’inden kaçmaya itmiştir. Odak figür, İsmail’den kaçmak için İstanbul’a taşınmaya karar vermiştir. İsmail’i uzaklaştırmayı aklına koyan odak figür, Mesule Bacı’yı da aynı nedenle uzaklaştırmak ister. İstanbul’a

gittiklerinde İsmail'in birçok konuda bilgili, iyi eğitim almış biri olduğunu gören odak figür, onun yanında kendini yetersiz hissetmiştir. İsmail'in küçük yaşına rağmen odak figürden daha bilgili olması odak figürü rahatsız etmiş, kendini onun yanında olmaya layık görmemesine yol açmıştır. Odak figür bu yüzden İsmail'den kaçmış, ondan kurtulmaya çalışmıştır. *“Ben yeniçeriler vesaire hakkında biraz bir şeyler söylemek istedim; fakat oğlanın bunları benden daha iyi bildiğini görerek kısa kesmeye mecbur oldum. Yumurcağın hiçbir zaman bana bugünkü kadar batmadığını hissediyordum.”* (Güntekin, 90,91). Odak figürün dilencililiği bırakıp bir tütüncü dükkânı kurma hayali, İsmail'e ancak o zaman kavuşabileceğini düşünmesi onun İsmail'den neden kaçtığını somutlar. Eğer İsmail'in utanmayacağı bir geçim kaynağı edinirse, ondan kaçmasına gerek kalmayacağını düşünen odak figür bu hayaline ulaşamadığı için İsmail'i yatılı okula göndererek onu kendinden uzaklaştırmıştır.

Odak figürü eğitime ve çalışmaya yönlendiren hayattaki tek arkadaşı Talat'ın devlet memuru olması, odak figürün ondan kaçmasına neden olmuştur. Talat'ın maddi durumu odak figürden kötü olsa da mevkiinden dolayı odak figür kendini onun arkadaşı olmaya yakıştıramamıştır. *“Bu çıkışların uzunca süren bir tanesinden istifade ederek odacıya acele işim olduğunu yakında tekrar geleceğimi söyledim ve kaçtım. Tekrar geleceğim yalandı.”* (Güntekin, 104). Odak figür, Talat'la yıllar sonra karşılaşınca ondan kaçmayı ve bir daha görmemeyi istemiştir. Kendisinin bir dilenci olması, Talat'ın ise devlet dairesinde memur olması, aralarındaki sınıf farkı odak figürün kendinden utanmasına yol açmış ve arkadaş olamayacaklarını düşünmüştür.

4. SONUÇ

Bireyin kendini var etmesi çevresindeki birçok değişkene bağlı uzun bir süreçtir. Çevresinde yaşananlara doğduğu andan itibaren tanık olan birey, yaşamını ve kimliğini bunlarla şekillendirir. Bu etkenler; Reşat Nuri Güntekin'in *Miskinler Tekkesi* adlı yapıtında neden-sonuç ilişkileriyle verilmiştir.

İncelenen yapıtta, aile yapısı, ülkenin siyasi-ekonomik yapısı, arkadaşlık ilişkileri, fiziksel ve kişisel özellikleri bireyi etkileyen nedenler olarak kurguda yer almıştır. Bu değişkenlere bağlı yaşanan olumsuzlukların sonuçları umutsuzluk-vaz geçmişlik, yalnızlık ve kaçış olarak verilmiştir. Odak figür soyaçekim ile ailesinden etkilenmiş, ülkenin siyasi-ekonomik yapısıyla kendi isteği dışında yönlendirilmiş, fiziksel özelliklerinden rahatsızlık duyarak dilenci olmuştur. İyi bir arkadaş bile onun bu gerçeğini değiştirememiştir. Birey kendi gerçeğinin ve dış gerçekliğin ürünü olarak tembel kişiliğiyle paralel bir sonuca sürüklenmeyi seçmiştir. Yaşadıklarından sonra umutsuzluğa kapılan odak figür, mücadele etmemiş, yalnızlaşmış ve evlatlık aldığı İsmail'den bile kaçmıştır. Bu sonuçlardan yola çıkarak odak figür kendine yeten başarılı bir birey olamamıştır.

Yazar, *Miskinler Tekkesi* adlı yapıtıyla okura bir insanın birey olma ve toplumda bir yer edinme sürecinde pek çok değişkenin olduğunu göstermiş ve bu süreçte ailenin önemini ayrıntılarıyla özellikle değerlendirmiştir. Kendini yetemeyen ve başarıya ulaşamayan bireylerin yalnızlığa mahkûm olacağı iletisi verilirken insanın bu durumda bile çıkış aramasının gerekliliği vurgulanmıştır.

5. KAYNAKÇA

1. Güntekin, Reşat Nuri. **Miskinler Tekkesi**. İstanbul: İnkılap Kitabevi, 1999.
2. <http://www.dogancuceloglu.net/kitaplar>.
3. <http://www.boyutpedia.com/1305/38174/mabeynci>.